

„Киша
Сплет разиграних капи“

Она као божански благослов силази разиграним капима очишћења, блаженства и родности. У старогрчкој митологији први божански пар били су Небо и мајка Земља. При том Небо, које обгрљује Земљу, оплођује је кишом што је на њу шаље, односно, како пева грчки трагичар Есхил, кога је Димитријевић читао у младалачким данима: “Киша, падајући с неба, обременује земљу, те ова рађа биле и жито за човека и звер.”⁵⁰³

Дуга, је пак чаровити мост што спаја небо и земљу и представља сусретиште и стедиште овог света и рајских предела, у Димитријевићевом певању је „сплет распеваних боја“. Она је зраковита афирмација светлости и својеврсна небеска слава, али и преображење, па и означавање различитих стања свести. Док је Сунце „сплет разигране светлости“, који овде симболизује универзални принцип у манифестацији, као и нови живот. Та разиграна сунчева светлост је првостворена и има моћ да разгони силе таме и зла, па је и извориште свеколике доброте. Зато Милан с посебном радошћу пева о Сунцу као животодавном небеском светлилу, које и у староруском пантеону има истакнуто место.

Замамна светлост и лепота Месеца

Милан С. Димитријевић у неколико махова пише студијски, научно-популарно и публицистички⁵⁰⁴ о Месецу, док га много чешће помиње у контексту бројних написа и прилога из астрономије, космологије⁵⁰⁵ и др. У тим студијским и популарним текстовима захвата и додирује и нека експлицитно-поетичка питања космичког у својој поезији.

Студијски прилог о Месецу⁵⁰⁶ започиње подужим цитатом узетим из текста Камија Фламариона, који је у много чему подударан са његовим лирским и поетичким представама о Месецу. Димитријевићу као астроному је прихватљив па можда и присан Фламарионов метафоричан исказ да је светлост Месеца била прва астрономска светлост. Наука је, пише даље Фламарион, “почела обасјана његовим сјајем и од столећа до столећа, освајала је звезде и безмерна пространства космоса...” Наш песник доста често пише о далеким, бескрајним и бесконачним космичким и астралним просторима којима је и лирски-емотивно обузет.

⁵⁰³ Е. Теодосију, В. Н.Маниманис, М. С. Димитријевић, П. З. Мантаракис, *Геа, Уран, Хелиос и Селена – Три главна небеска тела и небо у старој грчкој космогонији*, Зборник радова конференције *Развој астрономије код Срба VI*, Београд, 2011, стр. 585-603.

⁵⁰⁴ М. С. Димитријевић, *Друга страна Месеца*, „Школарац“, 1998, III, 24.

⁵⁰⁵ Проф. др Милан Димитријевић, *Границе космологије*, „Свест“ (Conscientia), часопис за проницање у тајанство свести, душе и твари, Стара Пазова, год. IV, бр. 10, стр. 58.

⁵⁰⁶ М. С. Димитријевић, *Месец, Вациона*, 1992, XL, 2, стр. 30-36.

У поетички осликаном цитату Фламариона, што је истовремено и мото читавог текста, јер наговештава његов дубљи смисао и сврху, Димитријевић и као лиричар, издваја оно што се односи на “благи и смирени сјај Месеца”, који је ослободио и растеретио наш дух од земаљских веза и спона, присиљавајући нас и упућујући да мислимо о небеским просторима. А у стиховима опет помиње тихе звездане ноћи и благи смирај месечеве светлости.

Астроном и песник Димитријевић надахнуто пева и пише о чарима и лепоти Месеца. У поменутом студијском прилогу истиче да је за аматере који располажу малим телескопом, Месец вероватно „најлепше од свих небеских тела, с обзиром на обиље детаља који се могу видети на њему“.⁵⁰⁷ Овај став нашег учењака такође има свој поетички смисао и значење.

У традиционалној симболици Месец се, као и у певању М. С. Димитријевића, повезује са универзалним постојањем као и са ритмом живота и цикличног времена што није само ток. Време, које је једна од најчешћих категорија песниковог мишљења, понајпре се мерило лунарним фазама па је оно и својеврсно периодично претварање. У Димитријевићевим стиховима Месец симболизује време које пролази, али и вечност па и непрестану обнову; а повезује се и са женственим и судбинским, са сазнајним и имагинативним. Понајчешће Месец у његовој књизи песама, као и у каснијој антологији стихова о космосу, метафорички призива и оживљава лепоту, суптилни лиризам и просветљење у срцу и мислима.

Након певања о Марсу, планети црвенкастог сјаја, Димитријевић се непосредније обраћа Месецу у коме као да види укупност слике човековог постојања на земљи. Месец ту у већој мери представља тамну страну природе, али и унутрашње знање па и нешто ирационално.

„Месец бахато плази
Језик окрвављен постојањем
Ономе што греје се на месечини“⁵⁰⁸

Месец који има превласт над водама, облацима, кишом, овде, у преносном смислу, плази језик. То плажење језика у просторима древног истока, чију је филозофију Димитријевић настојао да упозна, оличава вид изласка из мрака и тавнила на светлост, а носи у себи и апотропејски смисао. За Месец који је у традиционалној симболици *око ноћи*, наш песник каже: „Око — тамница звезда“.

Око ноћи и тамница звезда:

„Иште у огледалу мрака
Дубоком као дебело море
Тајну погинуле светлости“

⁵⁰⁷ Исто, стр. 31.

⁵⁰⁸ М. С. Димитријевић, *Песме*, стр. 75.

У овом сетном певању о Месецу, у контексту “сатрулих давнина”, светлости, које оличавају првостворено и васељену, — гину. Тако се још једном показују дуални видови манифестације светлости и таме и Месеца као мушког и женског принципа.

У стиховима о тражењу (истоимена песма) и тражитељу Димитријевић доста складно повезује ловиште жудњиво усмерено ка овосветским циљевима, симболику жира која оличава родност и бесмртност, са вечношћу и Месецом. При том користи смело и оригинално поређење у обликовању слике о тражитељу који пребира мисли “као бројанице од црног жира”.⁵⁰⁹ На то надовезује поређење ловишта које је “велико као разум”, имплицирајући да је Месец једно од божанства мудрости у улози мериоца времена, или сведока вечности.

„Но треба учинити корак
Ка сивом крају вечности
Заталасати бистри прах
Свога Месеца“.

Нога и стопало којим ваља учинити корак, према једној лирској представи, су лунарни симболи; они, на пример, код Кинеза навештавају мерење времена или одељак времена, и то на „сивом крају вечности“, како Димитријевић поетско-колористички именује свеукупност времена без почетка и краја. Да ли сива боја овде означава жалост и потиштеност безвремености? Или можда упућује на прах, пепео и трошност свега људског, у односу на вечност лунарног, песник оставља *отвореним* да сваки читалац домисли... Ни нешто ведрији, заталасани „бистри прах“, чини се, не нуди коначно разрешење и исходите, већ усмерава на непрекидност кретања и промена “свога Месеца”, као субјективног, интуитивног, унутрашњег знања, доживљаја и виђења света.

У завршном делу књиге (циклус “Видарица времена”) Димитријевић интимистички интонира песму *Сан*,⁵¹⁰ помињући тиху шапутавост Месеца. Ту он, такође, укључује већ раније помињане општије категорије мисли (време, вечност), космичке и друге ентитете, са можда нешто више сликовито-фигуративних појединости но у другим певанијама. У почетном делу песме причује се нежни шапат усана драге, који заустављају “старе таљиге времена” и то само за тренутак. Апострофирање тренутка као да упућује на неки лунарни женски вид времена. Таљиге времена имају атрибуцију љубави и повезују се са радосним осмехом сна, док: „Ноћ плашљиво застаје на свом путу / тихо, шапуће Месецу дахом вечности”. Ноћ је овде, и поред бојажљивости, на сврховитом путу, и означава стремљење ка љубавно нежнутљивом, шапутавом Месецу. А шапутање је у знаку животодавног даха вечности и духовних моћи љубави.

⁵⁰⁹ Исто, стр. 31.

⁵¹⁰ Исто, стр. 81.

Средишњи део песме *Путеви*, значајне за поезику путовања М. С. Димитријевића, која би могла да се нађе и као нека врста лирског пролога на почетку одељка о велепутнику и друмовнику, дочарава слику о далеким иреалним водопадима што “Месец глођу”; док “седеф засипа даљине”. И поред тога што Месец симболизује постојање, бесмртност и вечност, у Димитријевићевим стиховима имагинарни, можда небески слапови раскошно засипају далека пространства.

Замамне и заводљиве светлости и лирске чудовишности месеца у Димитријевићевим стиховима у много чему се укрштају и тешко је ту различити њихов симболички смисао од сликовно-метафоричних представа.

Црвенкасто-риђа планета Марс

Песник Димитријевић поетички помиње машту научника, писаца и сањара у вези са питањем: да ли на Марсу, о коме пева, постоји живот.⁵¹¹ Многи су донедавно сматрали да је поменута планета насељена, “можда чак и разумним бићима”. Међутим, тек је динамичнији развој космичких истраживања омогућио да се Марс боље упозна. И то потпуније него што смо, “до почетка космичке ере познавали Месец”, зналачки прави поређење наш песник и астроном.

Након помена космичког брода „Маринер-4“, Димитријевић указује на драгоцену открића „Викинга“ 1 и „Викинга“ 2. И у складу са лирским виђењем ове црвене планете, детаљније колористички описује место и тло на које је слетео „Викинг“ 1. То је пустиња засута камењем, “а боја тла је црвенкасто-риђа, због присуства оксида гвожђа”. У песниковим представама Марс је, са мало наглашенијом симболиком рата, “крвава тачка”; а њено име звезду “руменилом хвата”. Научна открића, која Димитријевић помно прати, проширила су представу о тој бојено озраченој планети. Зато три деценије после песме *Марс*, захваљујући новим сазнањима, пише да, због учесталих пешчаних олуја што у висину дижу “ситне честице са црвенкасто-риђе површине планете, небо на Марсу има ружичасту а не плаву боју”. Овако дочаране активне боје умногоме се подударују са динамично-ратно-митолошком визијом тада младог писца.

При крају чланка о овој планети Димитријевић визионарски предвиђа да ће се можда ускоро, почетком трећег миленијума, у који смо заплвили, на Марс спустити космички брод са људском посадом. “То ће бити прва планета на коју ће ногом ступити човек у својој вековној тежњи да се са Земље вине ка звездама”,⁵¹² закључује помало лирско-поетички.

Планета Марс, о којој младалачки пева Димитријевић, је нама најближа од спољашњих планета и заједно са Сатурном и Јупитером вија се међу звездама на ноћном небу. У његовим стиховима *Марс*,⁵¹³ како је и

⁵¹¹ Др Милан С. Димитријевић, *Викинзи на Марсу*, „Школарац“, јануар 1999, IV, 22, стр. 22.

⁵¹² Исто, стр. 22.

⁵¹³ М. С. Димитријевић, *Песме*, стр. 74.